

Asiakirjan ovat allekirjoittaneet

Nimi	Tunnistautuminen	Aika
Nordström Karl Mikael Hansson	Telia Tunnistus	19.11.2024 09:03:37 UTC+02:00

Tämä dokumentti on sähköisesti allekirjoitettu

Sisälllys: - Kansilehti (1 sivu)
- Alkuperäinen dokumentti (11 sivua)

Enontekiön kunta

Ounastie 165

99400 Enontekiö

kirjaamo@enontekio.fi

Viite: Enontekiö kunnan lausuntopyyntö 22.5.2024

Metsähallituksen lausunto Kilpisjärven osayleiskaavan ja Pohjois-Kilpisjärven asemakaavan Natura-arvioinnista, Enontekiö

Enontekiön kunta pyytää Metsähallitukselta lausuntoa luonnonsuojelulain 35 § mukaisesta Natura-arvioinnista (Sweco Finland Oy, päiväys 17.4.2024) koskien Kilpisjärven osayleiskaavaehdotuksen, Pohjois-Kilpisjärven asemakaavaluonnoksen ja Saanajoen asemakaavaluonnoksen vaikutuksia Mallan, Saanan luonnonsuojelualueen ja Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalueen Natura 2000 -alueisiin. Vaikutukset Käsivarren erämaan ja Pältsan Natura 2000 -alueisiin on myös huomioitu arvioinnissa, mutta kevyemmin.

Natura-arvioinnissa esitetyt tiedot suunnitelmasta

Natura-arviointi koskee seuraavia kaavoja:

- Kilpisjärven osayleiskaavan 2. ehdotus 23.4.2024 (Sweco Finland Oy)
- Pohjois-Kilpisjärven asemakaava: kaavaluonnos 24.5.2021 (Seitap Oy)
- Kilpisjärven Saanajoen asemakaava: kaavaluonnos 16.2.2024 (Enontekiön kunta)

Kilpisjärven osayleiskaava-alue on pinta-alaltaan noin 137 km², ja se käsittää Kilpisjärven kylän ja sen lähialueet Peerasta Jehkakselle. Pohjois-Kilpisjärven (50 ha) ja Saanajoen (21 ha) asemakaava-alueet sisältyvät yleiskaava-alueeseen.

Pohjois-Kilpisjärven asemakaava-alueen nykyinen rakennuskanta alueella on noin 8000 kerrosalaneliömetriä, ja asemakaavalla lisäisi rakennusoikeutta yhteensä 37 200 kerrosalaneliömetriin, josta suurin osa on osoitettu matkailupalveluille ja loma-asunnoille.

Saanajoen asemakaava-alue on ennestään rakentamatonta. Kaavan myötä alueelle muodostuu neljätoista ohjeellista pientalotonttia ja neljä matkailupalvelujen tonttia. Kaava-alueen kokonaisrakennusoikeus on 11 900 kerrosalaneliömetriä, joista asumiseen osoitetaan 4 600 ja matkailupalveluihin 7 300 .

Natura 2000 –alueet

Saanan luonnonsuojelualue (FI1300112) on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon luontodirektiivin perusteella (SAC). Natura-alueen suojelun perusteena on 11 luontodirektiivin liitteen I mukaista luontotyyppiä sekä viisi liitteen II lajia. 240 hehtaarin kokoinen Natura-alue muodostuu Saanan luonnonsuojelualueesta, joka on perustettu luonnonsuojelulain mukaiseksi erityiseksi suojelualueeksi, ja Saanan lehdoista, joka on perustettu luonnonsuojelulain mukaiseksi lehtojensuojelualueeksi.

Malla (FI1300102) on sisällytty Natura-verkostoon luontodirektiivin (SAC) perusteella. Alueen suojelun perusteena on 22 luontodirektiivin liitteen I luontotyyppiä ja seitsemän liitteen II lajia. 3089 hehtaarin kokoinen alue on perustettu luonnonpuistoksi vuonna 1938.

Käsivarren erämaa (FI1300105) on sisällytty Natura-verkostoon luontodirektiivin (SAC) ja lintudirektiivin (SPA) perusteella. Alueen suojelun perusteena on 18 luontodirektiivin liitteen I luontotyyppiä ja 13 liitteen II lajia sekä 36 lintudirektiivin liitteen I mukaista lintulajia. Alue muodostuu erämaalain nojalla perustetusta Käsivarren erämaa-alueesta sekä luonnonsuojelulla perustetuista Annjalonjin luonnonsuojelualueesta ja Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualueesta.

Hankkeen vaikutukset kohdistuvat myös Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalueen (FI1301912) ja Ruotsin puolella sijaitsevan Pältsan (SE820620) Natura 2000 -alueisiin.

Laadittu Natura-arviointi (Sweco Finland Oy, päiväys 17.4.2024)*Arvioinnin kohdentaminen ja käytetyt aineistot*

Arviointi on tehty asiantuntija-arviona pohjautuen alueiden Natura-tietolomakkeisiin, NATA-lomakkeisiin (Natura-alueen tilan arviointi), Metsähallituksen kuviotietoaineistoon sekä Laji.fi-tietokannan lajihavaintotietoihin. Lisäksi arvioinnin pohjatietona on käytetty Pohjois-Kilpisjärven asemakaavasta aiemmin laadittua Natura-arviointia (Ramboll 2023). Erillisiä maastoselvityksiä Natura-arviointia varten ei ole tehty.

Keskeiset vaikutusmekanismit

Saanajoen ja Pohjois-Kilpisjärven asemakaavat mahdollistavat pysyvän asukasmäärän kasvun 132 hengellä ja vuodepaikkojen määrän kasvun 840:llä. Kilpisjärven asukasmäärä voisi asemakaavojen toteutumisen myötä kasvaa 70–80 prosentilla ja kävijämäärä 40 prosentilla nykyisistä noin 42 000 kävijästä 60 000 kävijään.

Kaavoissa ei ole osoitettu toimenpiteitä Natura-alueille. Vaikutukset ovat epäsuoria ja johtuvat lähinnä pysyvän asutuksen ja matkailijamäärien kasvun myötä lisääntyvistä

kävijämääristä, mikä aiheuttaa maaston kulumista, lisää eläimistöön kohdistuvaa häiriötä ja levittää alueelle uusia lajeja. Rakentamisen aikana alueille voi kulkeutua pölyämistä ja työkoneiden pakokaasu- ja meluvaikutuksia. Häirinnän aiheuttama laidunkierro muutos voi altistaa Natura-alueita suuremmalle porojen tallaukselle ja kulutukselle tai vaihtoehtoisesti vähentää laidunnusta Natura-alueilla.

Hankkeen vaikutukset luontodirektiivin luontotyypeihin

Hankkeesta arvioidaan aiheutuvan kasvillisuuden kulumisen vuoksi merkittävää heikentymistä kolmelle Mallan Natura-alueen suojeluperusteluontotyyppille (*Tunturikankaat 4060, Tunturikoivikot 9040, Lehdot 9050*) ja kolmelle Saanan luonnonsuojelualueen Natura-alueen suojeluperusteluontotyyppille (*Lähteet ja lähdesuot 7160, Huurresammallähteet 7220, Tuntureiden kalkki- ja virtavesivaikutteiset sara- ja vihviläkasvustot 7240*). Lisäksi kuuden luontotyypin arvioidaan heikentyvän vähäisesti Mallalla (*Tunturijoet ja purot 3220, Lähteet ja lähdesuot, Huurresammallähteet, Letot 7230, Tuntureiden kalkki- ja virtavesivaikutteiset sara- ja vihviläkasvustot ja Kalkkikalliot 8210*) ja kolmen luontotyypin Saanalla (*Letot, Tunturikoivikot ja Lehdot*).

Käsivarren erämaan Natura-alueen direktiiviluontotyypeille ei arvioida syntyvän merkittäviä heikentäviä vaikutuksia.

Kun lieventävät toimenpiteet toteutetaan, merkittäviä haitallisia vaikutuksia minkään Natura-alueen suojeluperusteisiin ei arvioida syntyvän.

Hankkeen vaikutukset luontodirektiivin lajeihin

Mallan Natura-alueen osalta hankkeella arvioidaan olevan lieviä kielteisiä vaikutuksia naalille ja ahmalle, Saanan luonnonsuojelualueen osalta pahtahiettaorvokille ja lettosiemennokkialle. Vaikutusten ei kuitenkaan arvioida olevan merkittäviä.

Käsivarren erämaan suojeluperustelajeista naaliin arvioidaan kohdistuvan merkittäviä heikennyksiä ilman lievennyskeinoja. Ahman osalta vaikutukset arvioidaan kohtalaisiksi, mutta ei merkittäviksi.

Vaikutukset lintudirektiivin lajeihin

Käsivarren SPA-alueen osalta arvioidaan, että kaavoista voi aiheutua kielteisiä vaikutuksia aroille lintulajeille.

Yhteisvaikutukset

Arvioinnissa on arvioitu kaavoitushankkeiden sekä Kilpisjärven kylän voimassa olevien kaavojen, Norjan puolella suunnitteilla olevien kelkkareittien ja porolaidunnuksen aiheuttamia yhteisvaikutuksia Natura-alueille.

Asemakaavojen ja yleiskaavan lisäksi Kilpisjärven kylän voimassa olevassa asemakaavoissa on vielä rakentamatonta rakennusoikeutta. Rakentamaton rakennusoikeus vastaa noin 9 000 uutta kävijää vuodessa. Asukasmäärän kasvu olisi noin 150-prosenttinen ja vuosittaisen kävijämäärän kasvu melkein 50-prosenttinen (42 000 kävijästä 65 000–67 000 kävijään), jos kaikki kaavat toteutetaan täysmääräisesti. Tämä lisää vielä lievennystoimenpiteiden tärkeyttä.

Norjan puolella suunnitteilla olevien moottorikelkkareittimuutosten ei arvioida lisäävän kelkkailijoiden määrää merkittävästi Natura-alueiden läheisyydessä eikä vaikuttavan merkittävästi heikentävästi Natura-alueisiin.

Porojen laidunnus on heikentänyt tiettyjä luontotyyppisiä Natura-alueilla niin paljon, että kaikki lisäheikennys näille luontotyypeille on merkittävää. Porolaidunnuksen kanssa syntyy siis jo nyt ja todennäköisesti myös jatkossa merkittäviä yhteisvaikutuksia kaavojen vaikutuksien kanssa.

Lieventävät toimenpiteet

Natura-arvioinnin liitteenä 2 esitetään toimenpidesuunnitelma heikentävien vaikutusten lieventämiseksi Saanan luonnonsuojelualueen, Mallan ja Käsivarren erämaan Natura 2000 -alueilla. Toimenpidesuunnitelma esitetään taulukkona, johon on listattu suojeluperusteista lievennystoimenpide, sen tekijä, aikataulu ja arvio toimenpiteen vaikuttavuudesta. Ehdotukset perustuvat osittain Metsähallituksen tekemään suunnitelmaan. Lievennystoimenpiteet liittyvät pääasiassa kävijöiden opastamiseen sekä reittien ja rakenteiden korjaamiseen ja uusimiseen. Saanan lehtojensuojelualueelle voidaan harkita tarvittaessa myös liikkumisrajoitusalueen perustamista. Käsivarren erämaan Natura-alueen osalta toimenpiteiksi ehdotetaan lisäksi naaliin ja lintulajistoon kohdistuvien vaikutusten vähentämiseksi mm. naalin lisäruokintaa, kettujen tappamista ja jätehuollon kehittämistä Kilpisjärven kylällä ketun leviämisen ehkäisemiseksi.

METSÄHALLITUKSEN LAUSUNTO NATURA-ARVIOINNISTA

Metsähallituksen rooli lausunnon antajana

Luonnonsuojelulain 35 §:n mukaan lausunto Natura -arvioinnista on pyydettävä siltä, jonka hallinnassa Natura-alue on. Arvioitavien kaavojen vaikutusalueella sijaitseva Mallan Natura 2000 -alue on kokonaan ja Saanan luonnonsuojelualueen ja Käsivarren erämaan Natura 2000 -alueet lähes kokonaan Metsähallituksen Luontopalvelujen hallinnassa. Metsähallitus lausuu Natura-arvioinnista ainoastaan edellä mainittujen Natura-alueiden osalta.

Metsähallitus

PL 80 (Opastinsilta 12 C)
FI-00521 HELSINKI, Suomi Finland

Tel. 0206 39 4000
kirjaamo@metsa.fi

www.metsa.fi
Y-tunnus / Business ID: 0116726-7

Natura-arvioinnin kohdentuminen

Käsivarren erämaan Natura 2000 -aluetta käsitellään Natura-arvioinnissa suppeasti ja yleisellä tasolla. Arvioinnista ei selviä, mihin suojeluperusteluontotyyppeihin tai lintudirektiivin lajeihin hankkeen vaikutusten arvioidaan kohdistuvan. Metsähallitus ei pidä arviointia Käsivarren erämaan osalta luonnonsuojelulain 35 § tarkoittamana Natura-arviointina, eikä ota sen asianmukaisuuteen enempää kantaa. Metsähallitus kuitenkin pitää esitettyjä johtopäätöksiä hankkeen vaikutusten merkittävyydestä Käsivarren erämaan Natura-alueen osalta oikeansuuntaisina.

Hankekuvaus, käytetyt aineistot ja epävarmuustekijät

Natura-arvioinnin mukaan arviointi koskee Pohjois-Kilpisjärven asemakaavan osalta Seitap Oy:n 24.5.2021 laatimaa kaavaluonnosta, joka on Natura-arvioinnin liitteenä 3. Metsähallitus kiinnittää huomion siihen, että Enontekiön kunnan verkkosivuilla (<https://enontekio.cloudnc.fi/fi-FI/Kaavat/Vireilla>) oleva, niin ikään Seitap Oy:n 24.5.2021 päivätty Pohjois-Kilpisjärven asemakaavaluonnos poikkeaa selkeästi mm. suoraan Saanan luonnonsuojelualueen Natura-alueeseen rajoittuvien toimintojen osalta Natura-arvioinnin liitteenä olevasta versiosta. Jääkin epäselväksi, minkä kaavaluonnosversion vaikutuksia Natura-arvioinnissa arvioidaan.

Metsähallitus pitää Natura-arvioinnin hankekuvausta puutteellisenä Pohjois-Kilpisjärven asemakaavaluonnoksen osalta. Kaavaan sisällytettyjä toimintoja ei avata tekstissä, vaikka kaava rajautuu välittömästi Saanan luonnonsuojelualueen Natura-alueeseen (jatkossa Saanan Natura 2000 -alue). Arvailujen varaan jää esimerkiksi se, mikä on noin 100 m Natura-alueen rajasta sijaitseva yhdyskuntatekninen laitos, ja onko sillä mahdollisesti vaikutuksia Natura-alueeseen. Liitteen 3 kaavakarttaan ei ole merkitty Saanan Natura-alueen rajaa lainkaan. Lisäksi Natura-arvioinnin mukaan Pohjois-Kilpisjärven asemakaavassa ja yleiskaavassa on osoitettu noin 100 metrin virkistysvyöhyke rakennusalueen ja Saanan Natura-alueen väliin, mikä vähentää rakentamisen aikaisia melu- ja pölyvaikutuksia Natura-alueelle. Metsähallitus huomauttaa, että matkailurakentamisen alueet rajoittuvat asemakaavaluonnoksessa suoraan Saanan Natura-alueeseen.

Natura-arvioinnissa mainitaan, että osayleiskaavassa esitetään Natura-alueen laajentamista Saanan koillisrinteeseen, mikä edistää Natura-alueen luontotyyppien ja lajien suojelua. Metsähallitus toteaa, että kyseessä ei ole Natura-rajauksen vaan luonnonsuojelualueen laajentaminen, eikä laajentamisella siten ole suoraa vaikutusta Saanan Natura 2000 -alueen suojeluperustelajeihin ja -luontotyyppeihin.

Arvioinnissa on aivan oikein tunnistettu epävarmuutta aiheuttavaksi tekijäksi se, että kaavoituksen aikaansaamaa kävijämäärän kasvua ja käyttöpaineiden kohdentumista on vaikea ennustaa. Selkeänä puutteena voi kuitenkin pitää sitä, ettei porojen liikkumiseen mahdollisesti aiheutuvia muutoksia ole esitetty epävarmuustekijänä, vaikka niiden vaikutuksista Saanan ja Mallan Natura-alueiden suojeluperusteisiin ei arvioinnissa ole esittä edes arvailuja. Metsähallituksen käsityksen mukaan mahdolliset muutokset

porojen laidunkierrossa ja muussa liikehdinnässä ovat keskeinen Natura-vaikutusten arviointiin epätarkkuutta aiheuttava tekijä.

Arvioinnin epävarmuustekijänä mainitaan ilmakuvatulkinnalla kerätyn biotooppikuvioaineiston suuri osuus, mikä aiheuttaa epätarkkuutta mm. luontotyyppien pinta-ala- ja edustavuustietoihin. Epävarmuustekijäksi ei kuitenkaan ole tunnistettu sitä, ettei Natura-arvioinnin yhteydessä ole lainkaan tehty maastokäyntejä. Esimerkiksi Mallan Natura-alueen keskeisiin suojeluperusteisiin kuuluvan *Huurresammallähteet*-luontotyyppin mainitaan esiintyvän ”muutamassa kohtaa polulla tai polun vieressä”, ja että esiintymät ovat alttiita ihmisten tallaukselle. Tietoja kävijöiden vuoksi heikentyneiden luontotyyppien pinta-aloista tai sijainneista ei kuitenkaan esitetä. Metsähallitus toteaa, että ajantasainen tieto etenkin pienialaisimpien polun vieressä esiintyvien luontotyyppien tämänhetkisestä tilasta Natura-arviointia varten olisi ollut mahdollista kerätä varsin vähäiselläkin maastotyöpanoksella.

Vaikutusmekanismien tunnistaminen

Kaavoituksen keskeisin vaikutusmekanismi arvioinnin kohteena oleviin Natura 2000 -alueisiin on lisääntyvän asutuksen ja majoituskapasiteetin mahdollistama kävijämäärän kasvu. Arvioinnissa on laskettu, että Pohjois-Kilpisjärven ja Saanajoen asemakaavojen toteutumisen myötä Kilpisjärven vuotuinen kävijämäärä voisi nousta 40 % noin 42 000 kävijästä 60 000 kävijään. Arvioinnissa esitetään, että Natura-alueiden käyntimäärien kasvu vastaisi Kilpisjärven kävijämäärien kasvua eli nousisi noin 40 %. Metsähallitus huomauttaa, että arvioinnissa ei mainita mitään Kilpisjärven osayleiskaavan vaikutuksista kävijämääriin, vaikka siinä on Pohjois-Kilpisjärven ja Saanajoen asemakaava-alueiden lisäksi osoitettu huomattavia alueita loma-asumiseen ja matkailuun myös mm. Salmivaaraan.

Natura-arvioinnissa on tunnistettu oikein se, että Kilpisjärven ympäristössä laiduntavien porojen laidunnuskierto ja liikehtiminen voi kaavojen toteutumisen aiheuttaman infrastruktuurin, laidunalueenetyksen sekä häiriövaikutusten myötä muuttua. Vaikutukset on arvioinnissa kuitattu kuitenkin maininnalla, että laidunkierroksen muutos voi joko altistaa Natura-alueet suuremmalle porojen kulutukselle tai vaihtoehtoisesti vähentää laidunnusta Natura-alueilla. Metsähallitus pitää porojen liikkumisessa mahdollisesti tapahtuvien muutosten merkitystä laidunnuksen jo valmiiksi voimakkaasti heikentämille luontotyypeille hyvin keskeisenä, ja toteaa, että näiden muutosten Natura-alueiden suojeluperusteisiin aiheuttamien vaikutusten käsittely jää arvioinnissa pintapuoliseksi. Metsähallitus pitää kuitenkin hyvänä sitä, että aiemmin osayleiskaavaprosessissa on pyritty tuottamaan pohjatietoa kaavoituksen vaikutuksista poronhoitoon Kilpisjärvellä teettämällä aiheesta selvitys (*Selvitys Enontekiön kunnalle Kilpisjärven alueen yleiskaavan laadintaa varten*. Dierpmis ay 26.4.2021).

Vaikutukset luontotyypeihin

Mallan ja Saanan Natura-alueiden suojeluperusteena olevat luontotyypit on arvioinnissa tunnistettu oikein, ja Metsähallitus pitää hyvänä, että arviot toiminnan

vaikutuksista on koottu taulukoihin suojeluperustekohtaisesti. Natura-arvioinnin puutteena on kuitenkin se, ettei siinä ole arvioitu vaikutusten kohteena olevia pinta-aloja luontotyypeittäin eikä suhteutettu niitä luontotyyppien kokonaispinta-aloihin Natura-alueilla, mikä vaikeuttaa arvioinnissa esitettyjen päättelyketjujen seuraamista. Tämä koskee erityisesti pienialaisia luontotyypejä, joiden kohdalla pienelläkin pinta-alalla tapahtuvat muutokset voivat johtaa merkittävään heikentymiseen. Esimerkiksi Mallan Natura-alueen osalta *Kalkkikalliot*-luontotyyppistä todetaan, että pieniä esiintymiä on aivan polun varrella, mutta kävijämäärän kasvun vaikutukset tähän erittäin kulutusherkkään luontotyyppiin on arvioitu ei-merkittäviksi. Luontotyyppin koko pinta-ala Mallan Natura-alueella on vain 3,5 ha, eikä arvioinnista selviä mitenkään, kuinka suureen osaan kalkkikallioita kävijämäärän lisääntyminen mahdollisesti voisi vaikuttaa.

Natura-arvioinnin tulkintaa vaikeuttaa edelleen se, että kartat ovat kauttaaltaan epäinformatiivisia. Saanan ja Mallan Natura-alueiden direktiiviluontotyyppit on kyllä esitetty kartoilla, mutta niiden mittakaava on niin pieni, ettei kalkkikallioiden ja lähteiden kaltaisten pienialaisten, vaikutuksille herkimpien luontotyyppien sijainti esimerkiksi suhteessa retkeilyreitteihin selviä niistä. Metsähallitus huomauttaa, että edellä mainittujen puutteiden vuoksi Natura-arvioinnin rinnalla on välttämätöntä paneutua myös primaariaineistoihin, jotta arvioinnissa tehtyjen johtopäätösten seuraaminen on ylipäättään mahdollista.

Natura-arvioinnin taulukoiden 14 ja 16 oikeanpuoleisessa sarakkeessa esitetään perustelut sille, kuinka merkittäviksi vaikutukset on luontotyyppille arvioitu. Esimerkiksi Mallan Natura-alueella retkeilyreitien varrella esiintyvien luontotyyppien *Huurresammallähteet* sekä *Lähteet ja lähdesuot* osalta lisääntyvästä kävijäpaineesta aiheutuvaa ei-merkittävää heikennystä perustellaan luontotyyppien pienialaisuudella ja huonolla kulutuskestävyydellä, eli ominaisuuksilla, joiden yleisesti arvioidaan nimenomaan lisäävän vaikutusten merkittävyyttä. Metsähallituksen näkemyksen mukaan Natura-arvioinnissa jääkin epäselväksi, millä perusteella luontotyypeihin kohdistuvat vaikutukset on luokiteltu merkittäviin ja ei-merkittäviin.

Natura-arvioinnissa on tunnistettu oikein Saanan ja Mallan Natura-alueiden suojeluperusteena olevat luontotyyppit, mutta alueiden merkitystä tiettyjen luontotyyppien valtakunnallisen suojelun kannalta ei Metsähallituksen käsityksen mukaan ole kaikilta osin tunnistettu oikein. Harvinaisen, osin puutteellisesti tunnetun Natura-luontotyyppin *Tuntureiden kalkki- ja virtavesivaikutteiset sara- ja viihviläkasvustot* lähes kaikki Suomen tunnetut esiintymät sijaitsevat Saanan ja Mallan Natura-alueilla. Noin 20 % luontotyyppin koko maan pinta-alasta on Mallalla, ja jääkin epäselväksi, miksi lisääntyvän kävijämäärän vaikutuksia *Tuntureiden kalkki- ja virtavesivaikutteiset sara- ja viihviläkasvustoihin* ei Mallalla ole arvioitu merkittäviksi.

Metsähallitus huomauttaa, että märkä ja kasvillisuudeltaan aukkoinen luontotyyppi on varsin herkkä häiriöille, ja osa kuvioista sijoittuu retkeilypolkujen tuntumaan.

Metsähallitus kiinnittää huomion myös siihen, että viime vuosina Mallalla tehdyissä kuviotietoaineiston päivittämisessä on keskitytty pääsääntöisesti porolaidunnuksen voimakkaasti heikentämien, laajojen tunturikoivikoiden ja tunturikoivulehtojen tietojen tarkentamiseen. On huomattava, että edellä mainittujen pienialaisten luontotyyppien osalta Mallan biotooppikuviotiedot ovat lähes poikkeuksetta yli 10 vuotta vanhoja, ja tietojen keräämisen jälkeen alueen kävijämäärät ovat huomattavasti kasvaneet.

Edellä esitetyn perusteella Metsähallitus toteaa, että Natura-arvioinnissa on kuvattu puutteellisesti hankkeen vaikutuksia seuraaviin Mallan Natura-alueen pienialaisiin luontotyypeihin, joita esiintyy retkeilyreitien lähistöllä: *Lähteet ja lähdesuot, Huurresammallähteet, Kalkkikalliot ja Tuntureiden kalkki- ja virtavesivaikutteiset sara- ja vihviläkasvustot*. Arvioinnin perusteella ei voi yhtyä arvioinnissa esitettyyn johtopäätökseen siitä, että vaikutukset kyseisiin luontotyypeihin ovat ei-merkittäviä.

Osayleiskaavaehdotukseen on merkitty ohjeellinen jalankulun ja pyöräilyn yhteys Kilpisjärventien ja Saanan Natura-alueen väliin. Natura-alueen raja kulkee aivan Kilpisjärventien tuntumassa, ja tien vieressä Natura-alueella esiintyy mm. huurresammallähteitä ja kalkkivaikutteisia lettoja, joilla on tehty havaintoja alueen keskeisestä suojeluperustelajista lettosiemenkotilosta (*Vertigo geyeri*). Metsähallitus toteaa, että kevyenliikenteenväylän vaikutuksia Natura-alueeseen ei ole arvioinnissa mainittu, ja sen vaikutusten arviointi jää väylän tarkemmassa suunnittelussa tehtäväksi.

Vaikutukset lajeihin

Metsähallitus pitää Natura-arvioinnin selkeänä puutteena sitä, että Natura-arvioinnin suojeluperusteena olevien lajien kasvupaikkoja ei ole Natura-arvioinnissa esitetty kartalla lainkaan. Mm. varsin huomattava osuus pahtahiettaorvokin koko maan populaatiosta kasvaa Saanan Natura-alueella aivan Pohjois-Kilpisjärven asemakaava-alueen tuntumassa, ja kartan puuttuessa tilanteesta on vaikea saada kattavaa kuvaa.

Metsähallitus pitää arvioinnissa esitettyjä johtopäätöksiä hankkeen vaikutuksista Natura-alueiden suojeluperustelajeihin kuitenkin oikeansuuntaisina.

Lieventävät toimenpiteet

Arvioinnin mukaan kaavahankkeesta aiheutuu ilman arvioinnin liitteenä 2 olevassa toimenpideohjelmassa esitettyjä lieventäviä toimenpiteitä merkittävästi heikentäviä vaikutuksia useille Mallan ja Saanan Natura-alueiden suojeluperusteluontotyypeille. Metsähallitus pitää hyvänä sitä, että lievennystoimet on koottu taulukoihin, joihin on

suojeluperustekohtaisesti listattu haittavaikutukset, niiden lievennyskeinot, aikataulu ja vastuutaho. On niin ikään hyvä, että toimenpiteet ovat linjassa alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien kanssa ja pohjautuvat Metsähallituksen virkistyskäytön asiantuntijoiden suunnitelmiin. Metsähallitus pitää kuitenkin puutteena sitä, että toimien kohdentumista luontotyypeille ei ole esitetty. Toimenpideohjelman kartoilla näkyy Metsähallituksen alueille suunnittelemaa korjaustöitä, mutta pienimittakaavaisiin karttoihin ei ole merkitty alueiden Natura-luontotyypejä, reittejä tai edes Natura-alueiden rajoja. Lisäksi osa kartalla olevista merkinnöistä on otsikoitu ainoastaan 'toimenpiteenä' ilman tietoa siitä, mikä toimenpide on kyseessä.

Toimenpideohjelmassa esitettyjen lievennyskeinojen riskitekijäksi on mainittu käytännössä kaikkien Mallan ja Saanan toimenpiteiden osalta Luontopalvelujen resurssien puute. Metsähallitus toteaa rahoitustilanteen olevan tulevana vuosina erittäin tiukka, joten kyseessä on relevantti ja jopa todennäköinen uhka toimenpiteiden toteutumiselle. Tästä huolimatta arvioinnissa ei oteta kantaa siihen, miten riski vältetään tai miten toimitaan, ellei resursseja ole. Metsähallitus huomauttaa, että Euroopan komission tiedonannon¹ mukaan jokainen lieventävä toimenpide on kuvattava yksityiskohtaisesti ja täsmennettävä, miten, milloin ja kuka sen toteuttaa. On myös ilmoitettava lieventävien toimenpiteiden ajoitus sekä miten toimenpiteet rahoitetaan. Metsähallitus toteaa, että ennen suunnitelman hyväksymistä tulisi varmistaa, että resurssit lieventävien toimenpiteiden toteuttamiseen ovat olemassa.

Metsähallitus toteaa lisäksi, että Natura-arvioinnissa ei ole esitetty lainkaan seuranta lieventäville toimenpiteille, vaikka useiden suojeluperusteluontotyyppien on todettu heikentyvän merkitsevästi ilman niitä. Metsähallituksen näkemyksen mukaan seurannan merkitys korostuu tilanteessa, jossa Kilpisjärvelle kohdistuu useiden kaavahankkeiden yhteisvaikutuksia. Euroopan komission ohjeistuksen¹ mukaan lieventävien toimenpiteiden seuranta on ratkaisevan tärkeää, jotta voidaan tarkistaa toimien täytäntöönpanon onnistuminen ja oikea-aikaisuus ja havaita mahdolliset odottamattomat, lisätoimenpiteitä edellyttävät vaikutukset. Myös Lapin ELY-keskus on Natura-arvioinnin edelliseen versioon liittyvässä täydennyspyynnössään (28.4.2023) edellyttänyt, että arvioinnissa esitetään toimenpiteiden vaikuttavuuden seuraamiseksi käyttöön otettavat toimenpiteet.

¹Komission tiedonanto (2021/C 437/01) Natura 2000 -alueisiin liittyvien suunnitelmien ja hankkeiden arviointi – Luontodirektiivin 92/43/ETY 6 artiklan 3 ja 4 kohtaa koskevat menetelmäohjeet.

Johtopäätökset

Kilpisjärven osayleiskaavaehdotuksen, Pohjois-Kilpisjärven asemakaavaluonnoksen ja Saana-joen asemakaavaluonnoksen Natura-arvioinnissa on Metsähallituksen näkemyksen mukaan lukuisia edellä lausunnossa esitettyjä puutteita, jotka liittyvät mm. arvioinnin esitystapaan, pohjatietojen riittävyyteen ja pienialaisiin luontotyyppisiin kohdistuvien haittavaikutusten merkittävyyden arviointiin. Metsähallitus toteaa, että arvioinnin huomattavimmat puutteet liittyvät kuitenkin lieventäviin toimenpiteisiin, joita ilman hanke Natura-arvioinnin mukaan heikentää merkittävästi useita suojeluperusteluontotyyppisiä Saanan luonnonsuojelualueen ja Mallan Natura 2000 -alueilla:

- Lähes kaikkien lievennystoimenpiteiden toteuttaminen on vastuutettu Luontopalveluille, ja Natura-arvioinnissa on tunnistettu Luontopalvelujen resurssien puute lievennystoimien toteuttamisen riskitekijäksi. Arvioinnissa ei kuitenkaan käsitellä sitä, miten lievennystoimet toteutetaan, mikäli riski toteutuu. Ennen suunnitelman hyväksymistä tulee varmistaa riittävät resurssit lieventävien toimenpiteiden toteuttamiseen.
- Natura-arvioinnissa ei esitetä minkäänlaista seuranta- tai lieventävien toimenpiteiden vaikutuksia. Seuranta on välttämätöntä, jotta voidaan varmistua lievennystoimenpiteiden toimivuudesta.

Laaditun Natura-arvioinnin perusteella ei Metsähallituksen käsityksen mukaan voida varmistua siitä, ettei kaavoitushankkeista aiheudu merkittäviä heikennyksiä Saanan luonnonsuojelualueen ja Mallan Natura 2000 -alueiden suojeluperusteina oleville luontotyypeille.

Lausunnon on valmistellut maankäytön erityisasiantuntija Pauliina Kulmala.

Mikael Nordström

Asiointijohtaja

Metsähallitus, Luontopalvelut

Tiedoksi Marjut Kokko, Lapin ELY-keskus
 Riikka Juutinen, Lapin ELY-keskus